

5. Пелешенко Ю. В. Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина XIII – XV ст.). Джерела. Система жанрів / Ю. В. Пелешенко. – К. : Поліграфічний центр «Фоліант», 2004. – 424 с.

6. Полное собрание русских летописей. – СПб. : Тип. М.А. Александрова, 1914. – Т.22. – Ч.2.: Хронограф западнорусской редакции. – 290 с.

Москальчук Г.О.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ВИВЧЕННЯ ПРИКМЕТНИКА НА ФУНКЦІЙНО-СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСАДАХ: ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ВПРАВ

Однією з умов оптимізації роботи з розвитку функційно-стилістичних умінь і навичок використання прикметника виступає правильно побудована система вправ і завдань, за допомогою якої відбувається реалізація ідеї – розвиток гармонійної мовної особистості. У зв'язку з цим, особливої актуальності набувають спеціальні дослідження, присвячені питанням добору та класифікації вправ і відповідних методичних прийомів, спрямованих на формування комунікативно-мовленнєвих умінь. Цій темі присвятили свої праці Н. Бондаренко, О. Глазова, С. Караман, В. Мельничайко, М. Пентилюк, М. Стельмахович. Але спочатку, визначимо для себе що ж таке вправа. **Вправа** – це метод навчання, який передбачає цілеспрямоване, багаторазове повторення учнями певних дій чи операцій з метою формування умінь і навичок [3].

У дидактиці за характером навчальної роботи виділяють різні види вправ – письмові, графічні тощо. З погляду навчальної мети виокремлюють такі різновиди вправ: підготовчі, пробні (попереджувальні, коментовані, пояснювальні); тренувальні (за зразком, за інструкцією, за завданням без докладних вказівок); творчі [3]. Ми ж повернемося до класифікацій вправ, що є найбільш прийнятними для реалізації функційно-стилістичного підходу. Так, В. Мельничайко вправи з розвитку зв'язного мовлення пропонує поділити на дві групи: вправи на спостереження та аналіз готових зразків літературного

мовлення; вправи, що потребують творчого відходу до мовного матеріалу [4, с. 180-183]. М. Пентилюк, аналізуючи комунікативну основу навчання мовлення, акцентує увагу на розмежуванні таких понять, як навчально-мовленнєві і комунікативні завдання, а також виокремлює з-поміж специфічних прийомів лінгвістичне й стилістичне експериментування, моделювання й конструювання [5, с. 345-348]. С. Караман у контексті комунікативних умінь виділяє низку вправ і завдань роботи над текстом [2, с. 37]. Т. Донченко, В. Мельничайко виділяють мовленнєві вправи, виконання яких залежить від мовленнєвої ситуації [1].

В побудові системи вправ для вивчення прикметника на функційно-стилістичних засадах необхідно врахувати наступні чинники. Система вправ має відповідати таким основним дидактичним вимогам: 1) урахування вікових особливостей учнів та рідномовних умінь і навичок; 2) набуття знань з української мови та про прикметник зокрема, а також розвиток умінь і навичок у зв'язку з усіма видами мовленнєвої діяльності; 3) зв'язок з уроками української літератури, що стає дидактичною умовою; 4) активізація мисленнєвої діяльності (порівняння, узагальнення, аналіз, синтез, абстрагування, класифікація та ін.); 5) розвиток різних видів пам'яті; 6) розвиток образно-мовленнєвих (творчих) комунікативних навичок; 7) навички самостійної роботи. Всі вправи мають бути послідовно розташовані, що відповідає етапам засвоєння знань і формування мовленнєвих навичок.

Система попередніх вправ і завдань має зорієнтувати вчителя на мисленнєво-мовленнєву діяльність учнів:

Вони можуть реалізуватися в завданнях на побудову різного роду висловлювань, в основі яких лежить ситуативний прийом. Наведемо приклади: 1) Вам необхідно написати листа до вашого улюбленого письменника. Прикметники яких груп за значенням ви використаєте? Доберіть їх. Напишіть лист на окремих аркушах. 2) Ви побували на виставці «Вишиванка – символ українського народу». Поділіться враженнями зі своїми однокласниками. Використовуйте у своїй розповіді прикметники-синоніми. 3) Уявіть, що вас запросили на радіопередачу „Портрети видатних людей”. Про кого ви розкажете? Текст виступу запишіть. Використайте прикметники найвищого ступеня порівняння.

Такі завдання закріплюють знання учнів про функціонально-комунікативні можливості слова, сприяють активізації словника і

формують уміння свідомо добирати словесні засоби, виховують увагу до слова.

У зв'язку з цим актуалізуються завдання інтерактивного характеру, серед яких:

1) Ділова гра, у якій відтворюється поведінка та мовленнєва діяльність учнів. За характером моделювання найефективнішими є гра-імітація (відновлює повний процес спілкування), гра-тренінг (моделює певну мовленнєву поведінку відповідно до існуючих уявлень і знань), гра-дослідження (моделюється певний процес, в якому нема відповідників у реальному житті). Взаємодія учасників може бути різною: суперництво, співробітництво, змагання. Наведемо приклади тем ділових ігор: «На будівництві Вавилонської вежі», «На конкурсі мов світу», «Зустріч з пришельцями».

2) «Редакційний кошик». До «кошика» учитель відправляє тематику завдань до творчих завдань на окремих аркушах паперу, а учні дістають їх та виконують завдання. Результати аналізуються колективно. Наприклад:

- Складіть і запишіть твір-мініатюру «Дощ у весняному лісі» (використовуйте відносні, якісні та присвійні прикметники); поясніть, чому в тексті використано прикметники цих розрядів за значенням, як їх слід писати.

- Напишіть твір-мініатюру за наведеним поетичним уривком. Використайте в ньому складні прикметники. Поясніть їх правопис.

Тиша в морі... ледве-ледве

Колихає море хвилі;

Не колишуться од вітру

На човнах вітрила білі. (Леся Українка)

- Доповніть поданий текст, замість питань поставивши прикметники, що підходять за змістом, визначте їх групу за значенням.

(Яка?) весна, ніхто не порушить її (якої?) краси... (Яка?) трава горить-палає (яким?) вогнем, на її (яких?) листочках грає й сяє, мов те самоцвітне каміння, (яка?) роса; то стрільне вам у вічі (якою?) голочкою жовтого світу, то (яким?) синьоцвітом, то посипле чимсь зеленим... Куди ви не повернетесь, усе горить-палає, вся долина пишається, мов зверху (якими?) райдугами вкрита! (П. Мирний).

3) «Акваріум». Частина класу сидить у центрі, в оточенні інших, і веде дискусію. Кожний, хто сидить навколо, стежить за учасниками

дискусії і потім висловлює свої зауваження та коментарі. Вчитель може поставити будь-які умови (використовувати короткі форми прикметників, фразеологізми з прикметниками тощо). Темою можуть виступати прочитані художні твори, переглянуті колективно відеофільми, абстрактна малярська картина чи скульптура.

Окремої уваги заслуговують вправи на редагування та вправи-переклади, адже саме вони виховують в учнів уважне ставлення до мови взагалі, та власного мовлення зокрема.

Тож, ефективність навчання в сучасній школі залежить від уміння вчителя правильно обрати метод чи прийом навчання в конкретних умовах для кожного уроку, застосовувати оптимальні педагогічні технології, які б проектували важливі якості особистості учня: когнітивні (пізнавальні) – вміння відчувати навколишній світ, ставити запитання, обґрунтовувати своє розуміння питання, вступати в змістовний діалог чи дискусію, робити висновки; креативні (творчі) – виявляти гнучкість розуму, фантазію, натхнення, мати свої погляди, виявляти ініціативу, нестандартність, неординарність; організаційно діяльнісні – уміння ставити мету й забезпечувати її досягнення, програмування дій, самоаналіз і самооцінку; комунікативні – здатність взаємодіяти з іншими суб'єктами і з навколишнім світом, ураховуючи всі види мовленнєвої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Донченко Т. Уроки мови мають стати уроками словесності. // Дивослово. – К.: Вид-во «Логос», 1995. – № 4. – С. 36-38.
2. Караман С.О. Методика навчання української мови в гімназії. – К.: Ленвіт, 2000. – 272 с.
3. Кузьмінський А.І. Омеляненко В.Л. Педагогіка у запитаннях і відповідях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://libfree.com/125860619-pedagogikapedagogika_u_zapitannayah_i_vidpo_vidyah__k_uzminskiy_ai.html
4. Ломизов А.Ф. Обучение пунктуации в средней школе: Проблемы методики / Под ред. А.В. Текучева. – М., 1975, с. 175-210.
5. Пассов Ю.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – М.: просвещение, 1991. – 722 с.